

С. В. Нікітенко

кандидат історичних наук, керівник
Молодіжного медіаоб'єднання «Міст»

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ В УКРАЇНІ ЯК САМОСТІЙНА ГАЛУЗЬ НАРОДНОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Фізична культура та спорт посідають важливе місце в житті суспільства. Ключову роль у їх розвитку відіграє грамотно організоване державне управління. Правове забезпечення функціонування фізкультурного руху в поєднанні зі спортом вищих досягнень – один із напрямів гармонізації суспільних відносин. Разом із тим існує необхідність вивчення накопиченого досвіду з метою напрацювання рекомендацій науковців щодо подальшого вдосконалення діяльності місцевих органів влади з організації занять фізичною культурою і спортом вищих досягнень.

Ключові слова: державне управління, фізкультура і спорт.

Постановка проблеми. Фізична культура і спорт в Україні належать до важливих факторів оздоровлення населення, сприяють збереженню генофонду нації. Спортивно-фізкультурному руху відводиться статус одного з пріоритетів соціальної політики держави. Усі громадяни нашої держави мають право на заняття фізичною культурою і спортом. З метою забезпечення цього права функціонує державна система дитячих дошкільних установ, учбових закладів, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, добровільних фізкультурно-оздоровчих спортивних об'єднань громадян за місцем проживання й навчання, а також роботи, в місцях масового відпочинку, установах з надання платних послуг. Громадяни мають право на добровільних засадах створювати фізкультурні та спортивні об'єднання, любительські та професійні спортивні клуби, асоціації та прирівняні до них організації, що діють відповідно до чинного законодавства України та статутів міжнародних організацій та об'єднань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в опрацювання теоретичних засад і практичних кроків державного управління галуззю фізичної культури і спорту в Україні належить О. Ждановій [1], Ю. Мічуді [2], В. Мудрику [3], І. Приходько [4] та іншим науковцям.

Мета нашого дослідження – визначитися з особливостями фізичної культури і спорту як окремої галузі народного господарства. Система фізичної культури в Україні має у своєму складі велику кількість підсистем – організацій. Загалом усі складові системи можна поділити на три

групи: державні, громадські та комерційні організації. На законодавчому рівні громадянам надається забезпечений державною необхідний єдиний стандарт фізичного виховання, обсягу і складу послуг у сфері фізичної культури та спорту, а також гарантуються рівні для всіх громадян правові можливості фізичного вдосконалення, в тому числі оволодіння спортивною майстерністю для всіх бажаючих, заохочується діяльність, що сприяє розвитку фізичної культури та спорту і укріпленню здоров'я людини [5].

Виклад основного матеріалу дослідження. З моменту створення спеціального Міністерства молоді та спорту, яке зазнало численних реорганізацій, фізична культура і спорт стали самостійною галуззю народногосподарського комплексу, де склалася власна система управління, матеріально-технічний і кадровий потенціал, система спеціалізованих фізкультурно-оздоровчих і спортивних установ, організацій та учбових закладів. Для цієї галузі з метою її успішного функціонування розроблені основні нормативно-правові акти. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [6], а також державна Програма розвитку фізичної культури і спорту націлені на використання засобів фізичної культури і спорту в інтересах особистості та суспільства, насамперед для дітей і учнівської молоді, на організацію занять фізичною культурою і спортом у державній системі виховання й освіти. Велике значення відводиться державним заходам із формування здорового способу життя населення, а також програм, що направ-

лені на подолання наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління та інших шкідливих звичок. Час від часу здійснюються заходи, що передбачають проведення в учбових закладах днів здоров'я, оглядів-конкурсів на кращу спортивну базу, кращу організацію фізкультуро-оздоровчої та спортивно-масової роботи за місцем праці або проживання, кадрове зміцнення галузі.

Однією з особливостей сфери професійних спортивних відносин є види професійного спорту. З огляду на види професійного спорту необхідно виділяти відносини, що складаються в кожному виді спорту (наприклад, футболі, волейболі, баскетболі, тенісі, боксі, шахах тощо). Якщо досліджувати відносини, що складаються в різних видах спорту, можемо зауважити специфічні особливості, характерні для кожного з них. З одного боку, маємо справу з правовими актами, що регулюють діяльність у цій галузі, обов'язкові до застосування у всіх видах спорту, тобто мають універсальний характер. З іншого боку, на рівні підзаконних актів, особливе місце серед котрих займають локальні (корпоративні) акти професійних спортивних організацій, здійснюється регулювання, що має специфіку й особливості в кожному виді спорту.

«На сучасному етапі наша держава намагається створити цілісну програму соціально-економічного розвитку, реформувати економіку, забезпечити необхідні механізми господарювання, відповідну фінансово-бюджетну систему. Радикальні зміни в системі управління об'єктивно ведуть до змін соціально-культурного сектора, складовою частиною якого є фізична культура та спорт. Нові функції галузевих міністерств і відомств, переосмислення їхньої ролі у сфері управління викликають необхідність внесення відповідних змін у положення, що регламентують роботу цих органів. Доцільно зазначити, що нормативно-правова база в Україні достатньо напрацьована та може бути надійним підґрунтям для забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури та спорту.

Основним завданням управління сферою фізичної культури та спорту є забезпечення реалізації державної політики з питань надання фізкультурно-спортивних послуг населенню. Фізична культура і спорт за останній період часу стали однією з найважливіших сфер людської діяльності; величезні досягнення в цій галузі стали основою багатьох соціальних і науково-технологічних перетворень у суспільстві. Місце фізичної культури і спорту в житті суспіль-

ства багато в чому визначається тією роллю, що відіграють у суспільному розвитку фізичне здоров'я, знання людей, їхня фізична дієздатність, уміння й навички, можливості розвитку своїх професійних і особистісних якостей» [7, с. 191]. У сучасних умовах відбувається посилення державного регулювання та сприяння розвитку надання фізкультурно-спортивних послуг.

Закон України від 24 грудня 1993 р. «Про фізичну культуру і спорт» [8] визначає правові, соціальні, економічні та організаційні засади фізичної культури і спорту в Україні, участь державних органів, посадових осіб, а також підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності у зміцненні здоров'я громадян, досягненні високого рівня працездатності та довголіття засобами фізичної культури, спорту та туризму. «Спеціальні функції державного управління відображають особливий зміст окремих впливів, зумовлений різноманітністю багатьох взаємодіючих в управлінні компонентів і які реалізуються, як правило, в окремих сферах, галузях або на ділянках державного управління і визначаються в основному запитами об'єктів управління» [9, с. 175].

Особливістю управління в галузі фізичної культури і спорту органами загальної компетенції є те, що вони здійснюють зазначену діяльність і разом із тим розв'язують інші завдання, віднесені до їхньої компетенції – розвиток економіки, соціальної сфери, національної безпеки та оборони тощо. Органи міжгалузевої компетенції координують діяльність інших органів виконавчої влади з вирішення окремих питань міжгалузевого характеру. Цю групу представлено переважно державними комітетами (державними службами) та деякими міністерствами (наприклад, у сфері спорту Міністерством фінансів тощо). На відміну від них, для органів галузевої (спеціальної) компетенції управління в галузі фізичної культури і спорту є основним або одним з основних напрямів їхньої діяльності [11, с. 268].

Кожна система управління завжди орієнтована на досягнення певної мети. Не є винятком і система державних органів управління фізичною культурою і спортом. Діяльність системи державних органів управління спрямована на:

- здійснення єдиної державної політики в галузі фізичної культури і спорту;
- напрацювання концепцій розвитку фізичної культури і спорту в Україні та методів їх реалізації;
- розроблення державної програми розвитку фізичної культури і спорту та координацію її виконання;

– наукове обґрунтування системи фізичного виховання і оздоровлення населення, розвиток дитячо-юнацького спорту, спорту вищих досягнень, координація фізкультурно-спортивної роботи серед людей з особливими потребами;

– удосконалення системи науково-методичного забезпечення в галузі фізичної культури і спорту;

– визначення в межах повноважень потреби у фахівцях фізкультурно-оздоровчого та спортивного профілю і сприяння у підготовці та перепідготовці таких фахівців;

– організацію і проведення Всеукраїнських і міжнародних спортивних заходів;

– забезпечення підготовки до міжнародних змагань спортивних команд за видами спорту;

– пропаганду фізичної культури і спорту;

– розвиток міжнародної співпраці в царині фізичної культури і спорту;

– здійснення контролю за дотриманням законодавства в галузі фізичної культури і спорту.

Чинна структура управління фізичною культурою і спортом, ефективність її функціонування, нормативно-правова основа її діяльності залишаються одними з найважливіших проблем, вирішення яких дозволить підвищити масовість фізкультурно-спортивного руху в Україні.

«На особливу увагу заслуговує питання побудови управління фізичною культурою і спортом для всіх на місцевому або регіональному рівні. Спортивні послуги населенню, що надаються в рамках спорту для всіх, мають ряд особливостей, серед яких основними можна назвати їх високі капітало- і інформоемність. Будівництво й оснащення фізкультурно-спортивної споруди вимагає значних капіталовкладень, а тенденція розширення послуг, що надаються, включення додаткових і супутніх послуг у комплекс обслуговування населення утворює стійку передумову збільшення цих витрат. Аналогічна тенденція стосується трудових ресурсів: постійно не лише підвищується безпосередньо кваліфікація тренерського й управлінського персоналу, а й зростають вимоги до їхньої роботи – збільшується інформаційне навантаження, з'являються нові методики, засоби і методи тренування тощо» [12].

Висновки. У підсумку маємо підстави зазначити, що фізична культура і спорт в незалежній Україні поетапно перетворюються на самостійну галузь народного господарства, яка вимагає певних змін у підходах до формування системи державного управління нею. Є нагальна потреба в завершенні правового, організаційного й

управлінського регулювання цією важливою галуззю. Фізична культура і спорт здатні не тільки формувати здоровий спосіб життя нації, забезпечувати зростання авторитету країни на міжнародній арені, але й приносити реальну вигоду від участі та проведення спортивних заходів (бонуси спортсменам і командам за перемоги в міжнародних турнірах, прибутки від проведення міжнародних змагань, продаж спортивної символіки та інвентаря тощо).

Список використаної літератури:

1. Жданова О.М. Управління сферою фізичного виховання та спорту / О.М. Жданова, Л.Я. Чеховська. – Дрогобич : Коло, 2009.
2. Мічуда Ю.П. Функціонування та розвиток сфери фізичної культури і спорту в умовах ринку : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. вих. і спорту / Ю.П. Мічуда. – К., 2008.
3. Мудрык В.И. Организационно-управленческие основы физической культуры и спорта / В.И. Мудрык, Ю.П. Мичуда, С.А. Заветный. – Харьков : ХНАДУ, 2008.
4. Путятіна Г.М. Маркетингова діяльність некомерційних організацій (на прикладі дитячо-юнацьких спортивних шкіл) : [навчальний посібник] / Г.М. Путятіна, Н.В. Середа. – Харків : ХДАФК, 2013.
5. Мальона С.Б. Організаційно-правові основи фізичної культури: курс лекцій / С. Мальона. – Івано-Франківськ, 2008. – 345 с.
6. Закон України «Про фізичку культуру і спорт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.studzona.com/referats/view/47452>.
7. Рибчич І. Організаційно-правові механізми управління системою надання фізкультурно-спортивних послуг у державі // Ефективність державного управління. Зб. наук. праць. – 2015. – Вип. 42.
8. Закон України «Про фізичку культуру і спорт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.studzona.com/referats/view/47452>.
9. Гасюк І. Функції державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні / І. Гасюк // Ефективність державного управління : збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 24.
10. Ліщук С.В. Система державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту в Україні / С.В. Ліщук.
11. Петришин Д.Ю. Аналіз системи державного управління у сфері фізичної культури та спорту в Україні / Д.Ю. Петришин // Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Вип. 26 (2).
12. Кузьменко О.О. Сучасний стан державного управління фізичною культурою й спортом в Україні та Європі / О.О. Кузьменко.

Никитенко С. В. Физическая культура и спорт в Украине как самостоятельная отрасль народнохозяйственного комплекса в системе государственного управления

Физическая культура и спорт занимают важное место в жизни общества. Ведущую роль в их развитии играет правильно организованное государственное управление. Правовое обеспечение функционирования физкультурного движения вместе со спортом высших достижений – одно из направлений гармонизации общественных отношений. Вместе с тем существует необходимость изучения накопленного опыта с целью наработки рекомендаций ученых относительно дальнейшего усовершенствования деятельности местных органов власти по организации занятия физической культурой и спортом высших достижений.

Ключевые слова: *государственное управление, физическая культура и спорт.*

Nikitenko S. V. Physical culture and sport in Ukraine as an independent branch of economic complex in the public administration system

The physical culture and sport occupy an important place in life of society. A key role in their development is occupied by the correctly organized state administration. Legal providing of functioning of athletic motion in combination with sport of higher achievements – one of directions of harmonization of public relations. At the same time, there is a necessity of study of the accumulated experience with the purpose of producing of recommendations of scientists on the further improvement of activity of local authorities with the purpose of organization of employments by physical culture and sport. Thus, different aspects of improving the arrangements of management of the subjects and the objects of physical training and sports administration, are considered in research works by V. Guzar, O. Zdanov, V. Zukov, V. Kudelko, J. Michuda, V. Mudryk, I. Prikhodko.

Key words: *state administration, physical education and sport.*